

Josep Anton Vandellós: estadístic, economista i demògraf català

Jordi Pascual Escutia

Professor jubilat de ciències econòmiques i empresarials
de la Universitat de Barcelona

(Conferència feta a la Societat Catalana d'Economia, el novembre del 2013)

Josep Anton Vandellós fou un científic social en el sentit que va aplicar unes tècniques força desenvolupades per a la seva època en els seus treballs estadístics, alhora que excel·lia com a economista i demògraf. Així mateix, el va caracteritzar una clara voluntat de donar formació a un públic ample.

He preparat la meua exposició en forma cronològica, ja que m'ha semblat que pot ésser una bona manera de mostrar com es va anar desenvolupant el seu treball.

Vandellós va néixer a Figueres (l'Alt Empordà) el 21 de juliol de 1899, i va morir a Ithaca (Nova York) el 14 de setembre de 1950. Va tenir una vida curta, però molt intensa, com es veurà. El seu pare, Ramon, era un dels notaris de Figueres. Amb la seva esposa, Inés, van tenir set fills, i Josep Antoni en fou el primer. Va estudiar el batxillerat a la seva ciutat, entre 1909 i 1915. Les fotografies i els qui el conegueren ens el presenten com un tipus atlètic i molt intel·ligent. Acabat el batxillerat passà a Barcelona per fer la carrera de dret a la seva universitat, entre els anys 1915 i 1921. Devia tenir Jaume Algarra —que havia substituït Flores de Lemus— com a professor d'economia política i hisenda pública. Des d'un bon principi va mostrar unes facultats notables per escriure: la seva era una bona ploma, com ho demostraria a bastament en la seva abundant producció escrita, a Catalunya, Espanya i Veneçuela. Va haver de fer el servei militar al Marroc (des de finals de 1921 fins a principis de 1923), poc després dels terribles esdeveniments d'Annual i Monte Arruit. A Melilla va patir pulmonia i tifus, i va ser llicenciat amb el grau de sergent.

Formació a Itàlia i Anglaterra

Mai es va plantejar dedicar-se a l'exercici de l'advocacia i molt aviat s'orientà a l'estadística, eina per a l'economia, la demografia, la biometria i la sociologia. Vandellós excel·lirà en les dues primeres. Per consell de Miquel Vidal i

Guardiola (que havia estudiat a Alemanya) va anar a la Universitat de Pàdua, amb una beca de l'Ajuntament de Barcelona. (Un altre beneficiari d'una beca semblant va ser el malaguanyat Crexells.) A Pàdua es trobava Corrado Gini, un estadístic, economista i demògraf molt prestigiós a l'Itàlia de l'època i també en el context internacional. Vandellós va treballar durant el curs 1924-1925 en el Laboratori d'Estadística que dirigia Gini, per obtenir l'*attestato di ricerche statistiche*.

El nostre autor va ser un clar deixeble de l'estadístic italià: així ho va reconèixer sempre, va mantenir contacte amb Gini durant tota la seva vida, utilitzà els seus llibres, li consultà sovint sobre el seu treball, el va convidar a donar conferències i va traduir al castellà el seu *Curso de estadística*.

Precisament al laboratori de la Universitat de Pàdua va escriure Vandellós el seu primer treball important, una estimació de la riquesa i la renda de la península Ibèrica abans (1914) i després de la Primera Guerra Mundial. L'article es va publicar en francès a la revista internacional *Metron*, en el número del 31 de desembre de 1925. En aquest article, Vandellós critica les estimacions de la riquesa d'Espanya abans de la Guerra (realitzades pel vescomte d'Eza i per André Barthe), avalua la riquesa espanyola en 1914 i després la renda nacional, també en 1914; a continuació avalua la riquesa portuguesa en 1914 i seguidament la renda portuguesa, igualment en 1914. Després compara la riquesa i la renda d'Espanya i Portugal d'abans de la Guerra amb les d'altres vint-i-quatre estats; finalment, avalua la riquesa i la renda d'Espanya després de la Guerra, per acabar amb unes comparacions internacionals de la postguerra.

El motiu principal de l'article és analitzar les avaluacions disponibles, ja que Vandellós pensa que tenen defectes metodològics o bé omissions que disminueixen llur valor científic; el seu objectiu és millorar les estimacions, aplicant els mètodes apresos de Gini. El fet és que quan, molts anys després, el Consell d'Economia Nacional espanyol va voler construir una sèrie de la renda nacional espanyola va adoptar com a xifra de 1923-1924 la mitjana entre les estimacions de Vandellós (24.570 milions de pessetes) i de Banco Urquijo (24.923 milions de pessetes), o sigui 24.746 milions.

Després de Pàdua, el nostre home passà uns mesos, entre 1925 i 1926, a Londres, estudiant economia bancària i de transport. De retorn a Barcelona comença a publicar articles en diferents diaris i revistes. Esmentarem sols els més importants: *Economia i Finances*, *La Veu de Catalunya* i, sobretot, el diari *La Publicitat*, on va dirigir la secció econòmica i on va signar tres-cents seixanta articles entre 1927 i 1933.

El 20 d'octubre de 1928 es va casar amb Maria Frontera, dama mallorquina amb interessos a Puerto Rico. El matrimoni va tenir cinc fills.

Josep Anton Vandellós esdevingué molt aviat (1929) membre de l'Institut Internacional d'Estadística. A partir de 1930 va assistir regularment a tots els congressos de l'institut; el d'aquest any va ser a Tòquio i el nostre estadístic aprofità l'avinentsa per fer un viatge al voltant del món, del qual publicà una interessant sèrie d'articles a *La Publicitat*.

Primeres activitats relacionades amb la difusió dels coneixements econòmics

A l'època es va començar a parlar de la creació de facultats de ciències econòmiques. Vandellós va ser present de forma immediata en aquest procés. La seva signatura apareix, juntament amb dues més, en un escrit de 1931 adreçat al ministre d'Instrucció Pública del flamant Govern de la República (el català Marcel·lí Domingo). El nostre economista voldria crear «una facultat severa, amb un pur esperit científic», sense massa matèries obligatòries ni massa especialització. En aquells moments veu els estudis d'economia com una especialització per a futurs advocats, enginyers o llicenciats en ciències. La llicenciatura que es proposa podria tenir una durada de tres anys. Més endavant suggerirà la renúncia a la creació de facultats i l'organització d'escoles especials, dins de la Facultat de Dret. No era l'única proposta en aquest terreny. Si més no, podem deixar constància d'un altra proposta, la de l'economista Romà Perpiñà Grau.

Vandellós no parava. El mateix any 1931 i per encàrrec del ministre d'Economia (el també català Nicolau d'Olwer) va redactar un pla d'organització de l'estadística oficial. L'any 1933 és admès com a membre de l'Econometric Society, presentat per Irving Fisher i Carl Snyder. La llista d'activitats del nostre home és llarga. No pretenc enumerar-les totes, però sí que voldria deixar constància de la seva col·laboració al Banc de Sabadell, el Fomento del Trabajo Nacional, l'Associació de Comptables de Catalunya o l'Institut d'Economia Americana.

Esment particular mereix l'Agrupació Pro Ciències Econòmiques. L'estiu de 1927, Vandellós havia publicat l'article «L'educació econòmica del nostre poble», a *La Publicitat*. Es queixava de «la indiferència dels nostres productors per tota mena de treballs de caràcter més o menys teòric, que no produeixen un guany immediat». Durant uns quants mesos va anar prenent forma un projecte, més o menys difós, que culminaria el mes de gener de 1930, quan es va tenir una reunió amb nombrosa assistència de joves interessats, en què es va acordar la

creació d'una escola de ciències econòmiques. L'agrupació naixia el dia 1 de febrer de 1930, per viure fins a finals d'aquell any, quan la Diputació va crear la Institució d'Estudis Comercials. Els ensenyaments que s'oferien eren: economia política, estadística i matemàtiques. Vandellós ensenyava les dues primeres. Entre els professors hi havia Pere Corominas, Josep Maria Tallada, Pere Gual Villalbí, Miquel Vidal i Guardiola, Manuel Reventós i Andreu Bausili. No van faltar publicacions: les conferències de Tallada sobre economia monetària espanyola es van editar amb un pròleg de Vandellós. Diverses entitats oferiren el seu suport econòmic. Bancs, societats i particulars subvencionaren la creació d'una biblioteca especialitzada, un arxiu i un laboratori d'investigacions econòmiques. Es van arribar a inscriure cent cinquanta persones.

L'Institut d'Investigacions Econòmiques

L'Institut d'Investigacions Econòmiques, la més important de les realitzacions que Vandellós va portar a terme a Catalunya, va dedicar-se a una sèrie de recerques de les quals hi havia notables precedents al nostre país. Caldrà recordar en primer lloc el Museu Social, fundat i dirigit el 1908 per Josep Maria Tallada i suprimit per la dictadura de Primo de Rivera.

Durant la segona meitat de la dècada dels anys vint van aparèixer diverses veus que destacaven l'oportunitat de crear un organisme que desenvolupés la recerca estadística i econòmica. Així, Romà Perpiñà Grau va publicar un article amb un títol ben expressiu: «Necessitat d'un institut d'investigacions econòmiques» (*Catalunya Social*, 16 octubre 1926). Altres publicistes, com ara Sartor Resartus i Spectator, incidien en el mateix tema. El mateix Vandellós s'afegí a aquest corrent d'opinió. A l'article «Tots volem estadístiques» (*La Publicitat*, 20 febrer 1929), demanda un institut d'estadística per formar estadístics. El 15 de maig següent insisteix en l'institut d'estadística econòmica, «que —diu— podria ésser el primer graó que ens portaria a la creació gradual d'una Escola d'Estudis Econòmics». Hi insisteix: «Els estudiants haurien d'aprendre, abans de tot, el mètode de treball.»

En el terreny dels fets, València s'avançà a principis de 1930 amb la creació del Centre d'Estudis Econòmics Valencians, del qual Perpiñà Grau va ser nomenat secretari tècnic. Al cap de pocs dies la Diputació Provincial de Barcelona planteja el projecte d'un institut d'investigació econòmica. Es tractava de coordinar els estudis econòmics que es feien a Catalunya. L'institut hauria d'aplegar i elaborar les estadístiques existents, recollir-ne de noves i estudiar la conjuntura econòmi-

ca catalana. En una reunió convocada a aquest efecte, s'acorda la conveniència de la creació d'«un Instituto de Investigación Económica que podría desarrollar su acción bajo la tutela de la Diputación Provincial, con la colaboración de las entidades económicas y de todas aquellas entidades particulares a las que económica y técnicamente interese asociarse al desarrollo de aquel organismo, el cual, gozando de una independencia de criterio y de acción absoluta, debería actuar únicamente como laboratorio, en el que se unificasen y coordinasen los distintos trabajos que las entidades económicas realizan, ampliándolos con una investigación profunda a cargo de personas aptas y capacitadas».

El 9 de juliol es va acordar la creació de l'institut i el Ple de la Diputació va acordar l'aprovació del dictamen corresponent el 21 d'octubre. La Comissió Provincial Permanent va aprovar els Estatuts el 9 de gener de l'any següent, 1931. Per por d'una nova dictadura s'acordà que l'institut estigués regit per una junta de patronat, en la qual hi hauria cinc representants dels organismes oficials —tres de la Diputació—, cinc de les entitats econòmiques i cinc particulars. Vandellós, director, va prendre possessió dins de la primera quinzena del mes de febrer, poques setmanes abans de la proclamació de la República. L'institut naixia, doncs, en uns temps més aviat agitats, alhora que plens de promeses i il·lusions.

Tenim constància de setanta-nou entitats, oficials i privades (empreses, associacions, ajuntaments, bancs i caixes, diversos organismes). Els membres del Patronat eren electors i elegibles per cobrir els càrrecs a ells reservats a la junta. Tenien dret a rebre de franc les publicacions de l'institut, demanar dades del seu arxiu i fer consultes sobre treballs estadístics del seu interès. La quota mínima era de 300 ptes./any, i de 500 ptes./any per als ajuntaments.

L'institut es plantejava tenint com a referència els millors instituts mundials d'estudi de la conjuntura: el de la Universitat de Harvard o l'Institut für Konjunkturforschung (estudi de la conjuntura) de Kiel (Alemanya). L'objectiu per a la política econòmica era suavitzar les fases més agudes dels cicles econòmics. Vandellós esmentava una possible aplicació: repartir les despeses del pressupost de l'Estat de forma anticíclica, canalitzant inversions (particularment obres públiques) en les èpoques de crisi i restringint-les en les de prosperitat.

Les tècniques emprades per Vandellós i els seus col·laboradors en l'anàlisi i representació gràfica de les dades són poc complicades i molt útils. Donen una impressió de modernitat, serietat i solidesa. És particularment important l'article que apareix en el primer *Butlletí* dels que va publicar l'institut (número extra desembre 1931), «Com es planteja l'estudi dels cicles econòmics», el qual constitueix tot un programa del treball que es proposa l'institut. Aquesta publicació incorporarà progressivament diverses sèries de dades (índexs financers i mo-

netaris, de producció i d'ocupació, de l'activitat comercial i de transport, i de preus), tots els quals seran objecte d'una anàlisi acurada de llur evolució.

El *Butlletí* va anar canviant de periodicitat i de contingut. En un principi es va publicar mensualment de gener de 1932 a desembre de 1933, encara que amb un ritme irregular. Des d'abril de 1932 es va limitar l'examen del moviment econòmic al número de l'últim mes de cada trimestre. Un decret del 24 d'agost de 1933 va autoritzar l'institut a publicar mensualment (encara que la seva periodicitat també patiria alteracions) el *Butlletí d'Estadística de la Generalitat de Catalunya* (contenia sèries econòmiques, demogràfiques, meteorològiques i d'altres). L'institut publicà els sis primers números, fins al mes de juny de 1934; després es va encarregar d'aquesta tasca el Servei Central d'Estadística de la Generalitat de Catalunya, de creació recent. Des de gener de 1934, el *Butlletí* de l'institut va passar a publicar-se trimestralment, però quan van tenir lloc els fets d'octubre d'aquell any es va interrompre la publicació; més endavant es va transformar el contingut, consistent ara en estudis i treballs de recerca del moviment econòmic. El mes de juliol de 1934 començava la publicació d'un suplement mensual (de quatre a vuit pàgines), que comentava succintament les variacions econòmiques i deixava per al *Butlletí* trimestral les anàlisis més acurades; però l'any 1934 solament es van publicar tres suplementes. La periodicitat d'aquestes publicacions, doncs, no va ser regular, però la seva difusió va tenir importància. S'intercanviava amb més de cent publicacions periòdiques de caràcter econòmic, la meitat de les quals venia de l'estranger. Tot això anava enriquint la notable biblioteca de l'institut.

Inicialment, l'institut preveia també la publicació de llibres, encara que l'únic que es va arribar a publicar va ser el de Joan Sardà i Lluç Beltran, *Els problemes de la banca catalana*, a principis de 1933, amb un pròleg de Vandellós. També tenia prevista l'institut una tasca didàctica i va posar en funcionament el Laboratori de Preparació Estadística, el qual havia de començar la seva activitat el curs de 1932-1933. La seva finalitat era la de preparar funcionaris subalterns d'estadística. Es van arribar a fer tres cursets. L'organització era bona, encara que el nombre d'alumnes fou reduït.

L'institut tingué diverses seus: la primera va estar al mateix Palau de la Generalitat, però més endavant, quan l'institut esdevingué un organisme de caràcter més privat, passà a la via Laietana, 18; la darrera seu fou al carrer Jonqueres, 2.

Els fets d'octubre de 1934 van tenir una repercussió important en l'activitat de l'institut. Les autoritats que es van fer càrrec de la Generalitat van suprimir la seva organització i funcionament, i van disposar que les seves funcions passessin al Negociat d'Estadística del Departament d'Economia i Agricultura de la

Generalitat. Va ésser cessat el personal de l'institut i es va determinar que els seus cabals passessin a la caixa de la Generalitat. La supressió de l'institut, totalment fora de lloc, va tenir ressò parlamentari, tant al Parlament de Catalunya com a les Corts de Madrid. Un decret del 28.11.1934 disposava la reorganització de l'institut.

Vandellós va reaccionar enèrgicament, amb el suport de molta gent. Val la pena llegir la sèrie d'articles que, sota el títol general d'«És "tabú" l'estudi de l'economia catalana?», publicà al diari *La Publicitat*. El seu autor raona la inexistència de motius per a la supressió per una suposada absència de mereixements científics i comenta les causes administratives i també la mala voluntat d'algunes persones. No s'està de dir que «per a nosaltres ha estat una lliçó que no oblidarem fàcilment i que ens obligarà a vigilar tota la fauna social que sotja al que es distingeix en alguna activitat».

Després de set mesos de tancament, un decret del 25 de juny de 1935 restablí la normalitat del funcionament de l'institut. Es van aprovar uns nous Estatuts, que transformaven l'institut en una associació privada, encara que la seva Junta de Patronat seguia tenint representants d'entitats públiques: la Universitat de Barcelona, la Cambra Oficial de Comerç i Navegació, la Generalitat, la Caixa, l'Ajuntament... El mes d'abril de 1936 va reparèixer el *Butlletí*, amb un número extraordinari de cent quinze pàgines que contenia un article important de Vandellós, «El futur del canvi de la pesseta».

En una reunió (23 de maig de 1936) del claustre de la Facultat de Dret i Ciències Econòmiques i Socials de la Universitat Autònoma es va aprovar, a proposta de Vandellós, l'agregació de l'institut a la facultat i que els treballs que s'hi fessin tinguessin valor acadèmic; aquests treballs s'havien de desenvolupar d'acord amb un Institut d'Estudis Econòmics i Socials —projecte presentat per Tallada— aprovat en la mateixa sessió. Val a dir, però, que el ja proper esclat de la Guerra Civil devia perjudicar molt aquests projectes.

Després de la marxa de Vandellós a Veneçuela el mes d'octubre de 1936, que més endavant comentarem, solament van aparèixer dos números del *Butlletí* (1937) i alguns suplementos mensuals.

Servei Central d'Estadística

Creat per decret del 19 de juny de 1934, va començar a funcionar el mes següent. Vandellós fou el seu primer cap. Publicà el *Butlletí Mensual d'Estadística* (climatologia, demografia, consum i moviment de societats mercantils). Però la perio-

dicitat també fou irregular; el darrer número publicat va ser el de juliol-setembre de 1937. A més del *Butlletí*, el Servei va produir moltes publicacions (*Moviment demogràfic de Catalunya; Les produccions agropecuàries de Catalunya; Els presuposts dels municipis catalans; Avanç del potencial econòmic de Catalunya; Població de Catalunya: 1936; Moviment demogràfic i de població de Catalunya*). És particularment important l'organització del primer padró d'habitants de la Catalunya autònoma (referit al 30 d'abril de 1936, va començar a aixecar-se a finals de 1935). En tota aquesta tasca va intervenir intensament el senyor Jaume Alzina Caules, un estadístic menorquí que va tenir un paper de primer ordre en tot el treball del servei, particularment després de la marxa de Vandellós, i amb el qual vam tenir ocasió de parlar a bastament.

A part de l'activitat principal de Vandellós a l'Institut d'Investigacions Econòmiques i al Servei Central d'Estadística de la Generalitat, el nostre home va desenvolupar altres activitats. Fou director del *Diari Mercantil* (febrer de 1932), encara que a causa d'una malaltia només ho va ser durant trenta-set dies.

També va ser nomenat professor encarregat del curs d'estadística a la Facultat de Dret i Ciències Econòmiques i Socials (reunió del Patronat, 8 de juliol de 1936); l'esclat de la Guerra Civil i la marxa de Vandellós devien impossibilitar la seva tasca.

Igualment hem pogut saber que va intervenir en la filmació de la primera pel·lícula oficial del Departament d'Economia, sobre el moviment demogràfic a Catalunya.

Veneçuela i els Estats Units

Amenaçat per la FAI, Vandellós va sortir de Catalunya a finals d'octubre de 1936. La sort va ser que havia acceptat la invitació del Govern de Veneçuela, que presidia de poc temps abans el general Eleazar López Contreras, per organitzar l'estadística oficial de la República i preparar un nucli d'estadístics entre el jovent veneçolà. Aquest encàrrec li va arribar per la recomanació de Constantine McGuire, un conseller americà d'aquell Govern. Vandellós arribà a Caracas el 26 de novembre de 1936 i començà immediatament la seva feina. Encara que l'estadística oficial veneçolana no era inexistente, la feina del nostre estadístic al llarg de quatre anys i mig va suposar una modernització molt notable, la qual cosa ens han reconegut moltes persones d'aquell país amb les quals hem pogut parlar.

A primers de 1937 Vandellós va ser nomenat director professor d'estadística en el Ministeri de Foment, fins al mes de juliol de 1940. Val la pena esmentar el

gros dels treballs desenvolupats sota la direcció de Vandellós durant aquell període.

En el Ministeri de Foment:

— 1936. *Censo industrial, comercial y de empresas que prestan servicios; Censo agrícola y pecuario; Censo de población* (6è a Venèçuela).

— 1938. *Anuario estadístico* (l'anterior era de 1912).

— *Índice de precios al por mayor, 1913-1937*.

— 1939. *Investigación sobre el costo de la vida en Caracas: Los presupuestos familiares*.

En el Ministeri de Relacions Exteriors:

— *Análisis del comercio exterior (1913-1936)*.

— *Informe sobre los problemas del transporte marítimo*.

Vandellós va participar en la creació de l'Escola de Diplomàcia (1937), de la qual fou professor de geografia i política econòmica.

En el Ministeri de Finances va realitzar l'*Estadística mercantil y marítima*.

A finals de 1938 Vandellós va redactar un interessant pla de reorganització econòmica de Venèçuela. Tot i ser liberal, és conscient de l'oportunitat d'una funció de l'Estat en l'economia del país (intervenció limitada a estudiar, planejar i subvencionar, més que no a produir directament). El pla es referia a foment de la producció agrícola i distribució de zones; protecció de la ramaderia i de les indústries derivades; foment de la indústria i de la mineria; abaratiment i racionalització del transport; organització de mercats a l'engròs i al detall; revisió aranzelària; política monetària i financera governamental. Vandellós fou també inspirador de la Llei d'estadística (22 d'agost de 1938). Com a formador de joves tècnics estadístics a ell es deu el primer nucli d'aquests funcionaris a Venèçuela. La bibliografia bàsica era el *Curso de estadística* de Gini, que havia traduït el mateix Vandellós (Barcelona, 1935); heus ací una prova més del mestratge de l'estadístic italià.

El mes de juliol de 1940 Vandellós va passar a consultor tècnic de la Direcció d'Estadística i a mitjan any següent va passar a treballar en el sector privat. Dirigí una oficina d'informació per a l'estudi i divulgació de dades econòmiques i estadístiques per compte de les empreses petrolieres. Publicà butlletins i fou economista consultor de la Creole Petroleum Corp., filial de la Standard Oil, i d'altres empreses, entre 1942 i 1945. D'aquesta època són altres estudis del nostre autor: *Discusión sobre la duración media de vida en Venezuela* (1941), *El petróleo en la economía venezolana* (1943) i *Estudio sobre la pluviometría en Venezuela* (1945).

L'estiu de 1946 el tenim a Nova York. Contractat per les Nacions Unides, redactà diversos treballs. El mes de març de 1950 va anar a Santiago de Xile, com a

economista de la Missió d'Assistència Tècnica a aquell país, entre els membres de la qual trobem l'economista suec Erik Lindahl. La funció de Vandellós consistia en l'assessorament i supervisió del treball de les autoritats xilenes en la recopilació de material per als experts de la missió i en la coordinació de la redacció de llur informe.

Un tercer atac de cor (el primer se li havia produït a Caracas i el segon a Santiago) li va causar la mort a Ithaca (Nova York), el dia 14 de setembre de 1950. Solament tenia cinquanta-un anys. La guerra de l'Àfrica (havia estat en aquelles terres durant més d'un any), la Civil i els seus problemes de salut van malaguanyar el que hauria pogut arribar a fer Josep Anton Vandellós.

L'economista

Vandellós va tractar tota la temàtica econòmica habitual a la seva època: qüestions monetàries internacionals, temes de política i estructura econòmiques, sistemes econòmics, comerç internacional, estadística, diner, banca, preus, crisis i cicles, formació en els coneixements econòmics, mercat de valors, psicologia i sociologia econòmiques, hisenda pública, entre d'altres. Se li atribueix la redacció d'un apèndix de *La valoració de la pesseta* (Cambó).

El seu estil és verament didàctic, tracta tots els temes amb una equilibrada combinació de tecnicisme (són freqüents les representacions gràfiques i el tractament estadístic de les sèries, quan això s'escau) i divulgació entre el públic interessat en aquestes qüestions.

Val la pena esmentar el seu interessant *Bosquejo de la economía venezolana*, publicat en trenta-set articles en un dels diaris més importants de Caracas, durant l'any 1941.

El demògraf

No vull deixar d'esmentar les dues obres que va publicar a Barcelona, l'any 1935: *Catalunya, poble decadent* i *La immigració a Catalunya*. Ambdues són expressió de la seva època («sols els pobles amarats de patriotisme, desitjosos d'assolir un lloc preminent en la història, han cercat sempre llur poder en el nombre, i han realitzat de vegades grossos sacrificis per a donar fills a la pàtria», *La Publicitat*, 2 de novembre de 1928), però la qualitat del treball estadístic és molt alta. Vandellós és un referent de l'estadística demogràfica a Catalunya.

A Veneçuela va publicar un *Ensayo de demografía venezolana* (1938), en el qual defensa que cal tenir una política demogràfica, i per això s'ha d'estudiar el problema, amb el concurs de la demografia, l'estadística i l'eugenèsia. També publicà *Posible organización de la estadística demográfica en Venezuela* (1938).

A tall de conclusió, podríem afirmar que Josep Anton Vandellós ocupa un lloc destacat entre els economistes, estadístics i demògrafs de casa nostra; fou un dels primers economistes professionals en el nostre país, ben preparat, clarivident i bon divulgador; fou el principal artífex de l'Institut d'Investigacions Econòmiques; fou així mateix un estadístic influent a Catalunya i a Veneçuela, impactà innegablement amb la seva obra de demògraf a Catalunya i engrescà moltes vocacions a Catalunya i Veneçuela.

Bibliografia

- ESTIVILL, Àngel. «A propòsit d'estadístiques». *L'Hora* (15 setembre 1935).
- GIRAL, Eugeni; LLUCH, Ernest. «El pensament demogràfic als Països Catalans». A: SAUVY, Alfred. *La població*. Barcelona: Edicions 62, 1964.
- MALUQUER I SOSTRES, Joaquim. «Vandellós i la demografia catalana». A: *Població i societat a l'àrea catalana*. Barcelona: Editorial AC, 1965.
- MONTERRAT, Daniel D. «Preocupacions burgeses». *Front*, núm. 15 (1932).
- PASCUAL, Jordi. «Pròleg». A: VANDELLÓS, J. A. *Crisis i cicles econòmics: Textos publicats entre 1925 i 1948*. Barcelona: Alta Fulla; Diputació, 1991.
- Un economista catalán: J. A. Vandellós Solà*. Tesi doctoral inèdita. Barcelona: Facultat de Ciències Econòmiques, 1975.